

УКРАИНСКИЙ ЯЗЫК С М. КОЦЮБИНСКИМ

МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ. ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ
МИХАИЛ КОЦЮБИНСКИЙ. ТЕНИ ЗАБЫТЫХ ПРЕДКОВ

Повесть адаптировал **Андрей Литвин**

Метод чтения Ильи Франка

Іван був дев'ятн'адцятю дит'иною в гуц'ульській род'ині Палійчук'ів (*Иван был девятнадцатым ребенком в гуцульской семье Палийчуков*). Двадц'ятою і ост'анньою бул'а `Анничка (*двадцатой и последней была Аннушка*).

Не зн`ати, чи то в`ічний шум Черем`ошу і ск`арги гірськ`их пот`оків (*не понятно, то ли вечный шум Черемоша и жалобы горных потоков*), що сповн`яли сам`отню х`ату на вис`окій к`ичері (*что заполняли одинокую хату на высокой горе; "к`ичера" — гора, вся, кроме вершины, покрытая лесом*), чи сум ч`орних смер`екових ліс`ів ляк`ав дит`ину (*то ли печаль чёрных смерековых лесов пугала ребёнка; "смер`ека" — разновидность ели*), т`ільки Іван все пл`акав (*только Иван всё плакал*), крич`ав по ноч`ах (*кричал по ночам*), пог`ано ріс і див`ився на н`еню так`им глибоким, стар`ече роз`умним з`ором (*плохо рос и смотрел на маму таким глубоким, по-старчески умным взглядом*), що м`ати в трив`озі одверт`ала од нь`ого `очі (*что мать в тревоге отводила от него глаза*). Не раз вон`а з л`яком д`умала н`авіть (*не раз она со страхом думала даже*), що то не од н`єї дит`ина (*что это не её ребёнок*). Не "сокот`илася" б`аба при зл`огах (*не "береглась" баба*

при родах; “сокот`итись” — остеречься, побережись), не обкур`ила десь х`ати (не обкурила где-то хату), не засвіт`ила св`ічки (не зажгла свечку) — і х`итра біс`иця вст`игла обмін`яти її дит`ину на сво`є бісен`я (и хитрая чертовка успела обменять её ребёнка на своего чёртика).

Іван був дев'ятнадцятою дитиною в гуцульській родині Палійчуків. Двадцятою і останньою була Анничка.

Не знати, чи то вічний шум Черемошу і скарги гірських потоків, що сповняли самотню хату на високій кичері, чи сум чорних смерекових лісів лякав дитину, тільки Іван все плакав, кричав по ночах, погано ріс і дивився на неню таким глибоким, старече розумним зором, що мати в тривозі одвертала од нього очі. Не раз вона з ляком думала навіть, що то не од неї дитина. Не "сокотилася" баба при злогах, не обкурила десь хати, не засвітила св`ічки — і хитра бісиця встигла обмінати її дитину на своє бісеня.

Г`уго росл`а дит`ина (*тяжело рос ребёнок*), а все ж підрост`ала (*а всё же подрастал*), і не ст`ямились н`авіть (*и не опомнились даже*), як довел`ося шить їй штан`и (*как пришлось шить ему штаны*). Ал`е так с`амо бул`а чудн`а (*но по-прежнему был странным*). Д`ивиться п`еред с`ебе (*смотрит перед собою*), а б`ачить як`есь дал`еке і не від`оме нік`ому аб`о без прич`ини крич`ить (*а видит что-то далёкое и неизвестное никому или без причины кричит*). Г`ачі на йом`у спад`ають (*штаны с него спадают*), а вон`о сто`їть с`еред х`ати (*а он стоит посреди хаты*), запл`ющило `очі, розз`явило р`ота і верещ`ить (*закрыл = зажмурил глаза, раскрыл = распахнул рот и верещит*).

Тод`і м`ати вийм`ала л`юльку з зуб`ів (*тогда мать вынимала трубку из зубов*) і, замахн`увшись на нь`ого, л`юто гук`ала (*и, замахнувшись на него, свирепо кричала*):

— Іг`і на т`ебе (*тьфу на тебя*)! Ти, обм`ініннику (*ты, подменённый*). Щез би у `озеро та в тріск`и (*пропал = исчез бы ты в озеро и в щепки*)!..

І він щез`ав (и он исчезал).

Кот`ивсь зел`еними ц`аринками (*скатывался по зеленым лугам; “ц`аринка” — огороженный сенокос недалеко от хаты, луг*), мал`енький і білий (*маленький и белый = бледный*), н`аче б`анька кульб`аби (*словно шарик одуванчика*), безстр`ашно забир`ався у т`емний ліс (*бесстрашно забирался в тёмный лес*), де гадж`уги кив`али над ним галузк`ами (*где молодые смереки махали над ним ветвями; “гадж`уга” — молодая смерека*), як ведм`ідь л`абами (*как медведь лапами*).

Туго росла дитина, а все ж підростала, і не стямились навіть, як довелося шить їй штани. Але так само була чудна. Дивиться перед себе, а бачить якесь далеке і не відоме нікому або без причини кричить. Гачі на йому спадають, а воно стоїть серед хати, заплющило очі, роззявило рота і верещить.

Тоді мати виймала люльку з зубів і, замахнувшись на нього, люто гукала:

— Ігі на тебе! Ти, обмініннику. Щез би у озеро та в тріски!..

І він щезав.

Котивсь зеленими царинками, маленький і білий, наче банька кульбаби, безстрашно забирався у темний ліс, де гаджуги кивали над ним галузками, як ведмідь лабами.

Зв`ідси див`ився на г`ори (*отсюда смотрел на горы*), бл`изькі й дал`екі верх`и (*близкие и далёкие вершины*), що голуб`іли на н`ебі (*что голубели на небе*), на смер`екові ч`орні ліс`и з їх с`инім д`иханням (*на смерековые чёрные леса с их синим дыханием*), на `ясну з`елень ц`аринок (*на светлую зелень лугов*), що, мов дзеркал`а, блищ`али в р`амах дер`ев (*что, словно зеркала, блестели в обрамлении деревьев*). Під ним, в дол`ині (*под ним, в долине*), кип`ів хол`одний Черем`ош (*кипел холодный Черемош*). По дал`єких горб`ах дрім`али на с`онці сам`отні ос`елі (*по далеким холмам дремали на солнце*

одинокіє жилища) . Бул`о так т`ихо і с`умно (*было так тихо и печально*), ч`орні смер`еки безперест`анку спуск`али сум свій в Черем`ош (*чёрные смереки беспрестанно спускали печаль свою в Черемош*), а він ніс його долом й оповід`ав (*а он нёс его понизу и рассказывал*).

— Іва!.. Мо-ой (*Ива, домой*)! — гук`али на Івана од х`ати (*звали Ивана от хаты*), ал`е він тог`о не сл`ухав (*но он этого не слушал*), збир`ав мал`ини (*собирал малину*), п`укав з лист`очків (*стрелял = хлопал листиками*), роб`ив свист`ілку або пищ`ав у трав`инку (*делал свистульку или пищал в травинку*), намаг`аючись вд`ати голос`и птах`ів та всі ті зг`уки (*пытаясь изобразить = подделатъ голоса птиц и все те звуки*), що чув у л`ісі (*что слышал в лесу*). Ледве пом`ітний в лісов`ім з`елі (*едва заметный в лесной зелени*), збир`ав квітк`и і кос`ичив н`ими сво`ю крес`аню (*бриль*) (*собирал цветы и расцвечивал = украшал ими свою шляпу*), а утом`ившись, ляг`ав десь під с`іном (*а, утомившись, ложился где-нибудь под сеном*), що с`охло на острив`ах (*что сохло на островах; "острив`а" — сухая смерека с ветками, поставленная вертикально*), і спів`али йому до сну та й буд`или його сво`ім дзв`оном гірськ`і пот`оки (*и пели ему да и будили его своим звоном горные потоки*).

Звідси дивився на гори, близькі й далекі верхи, що голубіли на небі, на смерекові чорні ліси з їх синім диханням, на ясну зелень царинок, що, мов дзеркала, блищали в рамах дерев. Під ним, в долині, кипів холодний Черемош. По далеких горбах дрімали на сонці самотні оселі. Були так тихо і сумно, чорні смереки безперестанку спускали сум свій в Черемош, а він ніс його долом й оповідав.

— Іва!.. Мо-ой! — гукали на Івана од хати, але він того не слухав, збирав малини, пукав з листочків, робив свистілку або пищав у травинку, намагаючись вдати голоси птахів та всі ті згуки, що чув у лісі. Ледве помітний в лісовім зелі, збирав квітки і косичив ними свою кресаню (*бриль*), а утомившись, лягав десь під сіном, що сохло на

остривах, і співали йому до сну та й будили його своїм дзвоном гірські потоки.

Колі Іванові минуло сім літ (*когда Ивану минуло семь лет*), він уже дивився на світ інакше (*он уже смотрел на мир иначе*). Він знав вже багато (*он знал уже много*). Умів знаходити помічнє з'їлля (*умел находить полезные травы*) — одален, матриган і підойму (*валериану, беладонну и гравилат*), розумів, про що к'анькає к'аня (*понимал, о чём кричит каня; "каня" — хищная птица семейства ястребиных*), з чого повстала зозуля (*откуда возникла кукушка*), і колі оповідав про все те вдома (*и когда рассказывал обо всём этом дома*), м'ати непевно позирала на нього (*мать неуверенно поглядывала на него*): може, в'он о до нього говорить (*может, он о с ним говорит*)? Знав, що на світі панує нечиста сила (*знал, что в мире властвует нечистая сила*), що 'арідник (*злий дух*) пр'авить усім (*что аридик (злой дух) управляет всем*); що в лісах повно лісовиків (*что в лесах полно лесовиков*), які пасуть там свою марж'инку (*которые пасут там свою скотинку; "марж'ина" — скот*): оленів, зайців і серн (*олений, зайцев и серн*); що там блук'ає веселий чуг'айстир (*что там бродит весёлый чугайстер [мифологический персонаж]*), як'ий з'араз пр'осить стрічного в т'анець та роздир'ає н'явки (*который сразу приглашает встречного = прохожего в перепляс и разрывает мавок = нимф*); що жив'є в лісі г'олос сок'ири (*что живёт в лесу голос топора*). В'ище, по безводних дал'єких нед'єях (*выше, на безводных далёких вершинах; "нед'ея" — дикая вершина горы*), н'явки розв'одять свої безкон'єчні танк'и (*мавки = нимфы; разводят = устраивают свои бесконечные танцы*), а по ск'єлях хова'ється щ'єзник (*а в скалах прячется леший; "щ'єзник" — злой дух, леший*). Міг би розказ'ати і про рус'алок (*мог бы рассказать и про русалок*), що г'арної дн'ини вих'одять з вод'и на б'ерег (*что в хороший = погожий день выходят из воды на берег*), щоб спів'ати піс'ень (*чтобы петь песни*), виг'адувать б'айки і мол'итви (*придумывать = сочинять небылицы и молитвы*), про потоп'ельників (*об*

утопленниках), які по з`аході с`онця с`ушать бл`іде т`іло сво`є на к`аменях в р`ічці (*которые после захода солнца сушат бледное тело своё на камнях в речке*). Вс`які злі д`ухи зап`овнюють ск`елі (*разные злые духи заполняют скалы*), ліс`и, пров`алля, хат`и й загор`оди та чиг`ають на християнина або на марж`ину (*леса, расщелины = овраги, хаты и ограды поджидают = караулят христианина или скотину*), щоб зроб`ити їм шк`оду (*чтобы причинить им вред*).

Коли Іванові минуло сім літ, він уже дивився на світ інакше. Він знав вже багато. Умів знаходити помічне зілля — одален, матриган і підойму, розумів, про що канькає каня, з чого повстала зозуля, і коли оповідав про все те вдома, мати непевно позирала на нього: може, воно до нього говорить? Знав, що на світі панує нечиста сила, що арідник (**злий дух**) править усім; що в лісах повно лісовиків, які пасуть там свою маржинку: оленів, зайців і серн; що там блукає веселий чугайстир, який зараз просить стрічного в танець та роздирає нявки; що живе в лісі голос сокири. Вище, по безводних далеких недеях, нявки розводять свої безконечні танки, а по скелях ховається щезник. Міг би розказати і про русалок, що гарної днини виходять з води на берег, щоб співати пісень, вигадувать байки і молитви, про потопельників, які по заході сонця сушать бліде тіло своє на каменях в річці. Всякі злі духи заповнюють скелі, ліси, провалля, хати й загороди та чигають на християнина або на маржинку, щоб зробити їм шкоду.

Не раз, прок`инувшись уночі (*не раз, проснувшись ночью*), с`еред вор`ожої т`иші (*среди враждебной тишины*), він тремт`ів, сп`овнений ж`ахом (*он трепетал = дрожал, исполненный ужаса*).

Весь світ був як к`азка (*весь мир был как сказка*), п`овна чуд`ес (*полная чудес*), таємн`ича, цік`ава й страшн`а (*таинственная, интересная и страшная*).

Тепер він вже мав обов'язки — його послали пасти корови (*теперь у него уже были обязанности — его посылали пасти коров*). Гнав в ліс своїх жовтаню та голубаню (*выгонял в лес своих желтушку и голубушку*), і коли вони потопали в хвилях лісових трав та молодих смеречок і вже звідти обзивались до нього (*и когда они утонули в волнах лесных трав и молодых смеречек и уже оттуда откликались ему*), як з-під води (*как из-под воды*), тужливим дзвоном своїх дзвінків (*тоскливым звоном своих колокольчиков*), він сів десь на узбіччі гори (*он садился где-нибудь на склоне горы*), виймав денцівку (*сопелку*) і вигравав немудрі пісні (*вынимал свирель и наигрывал немудрёные песни*), яких навчився од старших (*которым научился от старших*). Однак та музика не вдовольняла його (*однако, эта музыка не удовлетворяла его*). З досадою кидав денцівку і слухав інших мелодій (*с досадою бросал он свирель и слушал другие мелодии*), що жили в ньому, неясні і невловимі (*что жили в нём, неясные и неуловимые*).

Не раз, прокинувшись уночі, серед ворожої тиші, він тремтів, сповнений жахом.

Весь світ був як казка, повна чудес, таємнича, цікава й страшна.

Тепер він вже мав обов'язки — його послали пасти корови. Гнав в ліс своїх жовтаню та голубаню, і коли вони потопали в хвилях лісових трав та молодих смеречок і вже звідти обзивались до нього, як з-під води, тужливим дзвоном своїх дзвінків, він сів десь на узбіччі гори, виймав денцівку (*сопелку*) і вигравав немудрі пісні, яких навчився од старших. Однак та музика не вдовольняла його. З досадою кидав денцівку і слухав інших мелодій, що жили в ньому, неясні і невловимі.

Знизу підіймався до Івана і затоплював гори глухий гомін ріки (*снизу поднимался к Ивану и затопливал горы глухой гомон реки*), а в нього капав од часу до часу прозорий дзвін колокольця (*а в него капал =*

добавлялся время от времени прозрачный звон колокольчика). З-за гал`узки смер`еки виглядали заж`урені г`ори (из-за ветки смереки выглядывали загрустившие = опечаленные горы), нап`оєні с`умом т`іней од хмар (напоенные = наполненные печалью теней от туч), що все стир`али бл`іду `усмішку ц`аринок (что всё стирали бледную улыбку лугов). Г`ори щохвил`ини мін`яли свій н`астрій (горы поминутно меняли своё настроение): кол`и смі`ялась ц`аринка, хм`урился ліс (когда смеялся луг, хмурился лес). І як тр`удно бул`о вдив`итись в те рухл`иве обл`иччя гір (и как тяжело было всмотреться в этот подвижный облик, лицо гор), так тр`удно бул`о дит`ині спійм`ати хим`єрну мел`одію п`існі (так тяжело было ребёнку уловить призрачную мелодию песни), що вил`ась, тр`іпала кр`ильцями к`оло с`амого в`уха і не дав`алась (что извивалась, трепетала крыльями возле самого уха и не давалась).

Знизу підіймався до Івана і затоплював гори глухий гомін ріки, а в нього капає од часу до часу прозорий дзвін колокольця. З-за галузки смереки виглядали зажурені гори, напоєні сумом тіней од хмар, що все стирали бліду усмішку царинки. Гори щохвилини міняли свій настрій: коли сміялась царинка, хмурился ліс. І як трудно було вдивитись в те рухливе обличчя гір, так трудно було дитині спіймати химерну мелодію пісні, що вилась, тріпала крильцями коло самого вуха і не давалась.

Одн`ого р`азу він пок`инув сво`ї коров`и і подр`япався на с`амий грунь (верх) (Один раз он покинул своих коров и полез = вскарабкался на самый верх). Л`єдвє пом`ітною ст`єжкою підійм`ався в`ище і в`ище (едва заметною тропкою поднимался выше и выше), пом`іж густ`і з`арослі блід`ої п`апороті (меж густыми зарослями бледного папоротника), кол`ючої ож`ини й мал`ини (колючей ежевики и малины). Л`єгко переск`акував з камінц`я на кам`інчик (легко перескакивал с камешка на камешек), перел`азив ч`єрез пов`алені дер`єва (перелазил через поваленные деревья), продир`ався крізь

гіллячки кущів (*продирался сквозь веточки кустов*). За ним підіймався з долини вічний шум річки (*за ним поднимался из долины вечный шум реки; "річка" = река /в большинстве случаев даже о крупных реках/, речка /в меньшинстве случаев, но так в данном произведении/*), росли гори (*вырастали горы*), і вже вставав на край небі блакитний привид Черногори (*и уже поднимался на горизонте голубой призрак Черногоры*). Довгі плакучі трави кривили тепер боки горі (*длинные = высокие плачущие травы покрывали теперь бока горы*), дзвінки корів обзивалися (*колокольчики коров отзывались*), як даліке зітхання (*как далекие вздохи*), все частіше попадалось велике каміння (*всё чаще попадались большие камни*), що далі, на самім вершкуні (*что далее, на самой вершине*), творило хаос поламаних скель (*создавало хаос поломанных скал*), списаних лишайми (*исписанных лишаями*), здушених у гадючих обіймах корінням смерек (*сдавленных в гадючьих объятиях корней*). Під ногами в Івана кождий камінь вкривали рудаві мхи (*под ногами у Ивана каждый камень покрывали ржавые мхи*), грубі, м'які, шовкові (*толстые, мягкие, шелковые*). Теплі і ніжні, вони ховали у собі позолочену сонцем воду літніх дощів (*теплые и нежные, они прятали в себе позолоченную солнцем воду летних дождей*), м'яко вгинулися і обіймали ногу (*мягко прогибались и обнимали ногу*), як пухова подушка (*словно пуховая подушка*). Кучерява зелень гогозів і афін запустила своє коріння у глибину м'оху (*кудрявая зелень брусники и черники запустила свои корни в глубь мха*), а зв'ерху сипнула росою червоних та синіх ягід (*а сверху сыпнула = присыпала росой красных и синих ягод*).

Одного разу він покинув свої корови і подряпавсь на самий ґрунь (верх). Ледве помітною стежкою підіймався вище і вище, поміж густі зарослі блідої папороті, колючої ожини й малини. Легко перескакував з камінця на камінчик, перелазив через повалені дерева, продирався крізь гіллячки кущів. За ним підіймався з долини вічний шум річки, росли

гори, і вже вставав на крайнебі блакитний привид Чорногори. Довгі плакучі трави крили тепер боки гори, дзвінки корів обзивались, як далеке зітхання, все частіше попадалось велике каміння, що далі, на самім вершку, творило хаос поламаних скель, списаних лишаями, здушених у гадючих обіймах корінням смерек. Під ногами в Івана кожний камінь вкривали рудаві мхи, грубі, м'які, шовкові. Теплі і ніжні, вони ховали у собі позолочену сонцем воду літніх дощів, м'яко вгинались і обіймали ногу, як пухова подушка. Кучерява зелень гогозів і афин запустила своє коріння у глибіню моху, а зверху сипнула росою червоних та синіх ягід.

Тут Іван сів одпоч`ити (*здесь Иван сел отдохнуть*).

Н`іжно дзвен`іла над ним хв`оя смер`ек (*нежно звенела над ним хвоя смерек*), зміш`авшись з ш`умом рік`и (*смешавшись с шумом реки*), с`онце налл`яло зл`отом глиб`оку дол`ину (*солнце налило = наполнило золотом глубокую долину*), зазелен`ило тр`ави (*зазеленило травы*), десь кур`ився с`иній дим`ок од в`атри (*где-то курился дымок от костра*), з-за Ігриц`я оксам`итовим г`улом кот`ився грім (*из-за Игрица бархатным гулом катился гром*).

Іван сид`ів і слух`ав, заб`увши з`овсім (*Иван сидел и слушал, забыв совсем*), що м`ає догляд`ати коров`и (*что должен присматривать за коровами*).

І ось р`аптом в сій дзвінк`ій т`иші поч`ув він т`иху м`узику (*и вот вдруг в этой звонкой = звенящей тишине услышал он тихую музыку*), як`а так д`овго і невлов`имо вил`ась круг його`о в`уха (*которая так долго и неуловимо вилась около его уха*), що н`авіть справл`яла м`уку (*что даже причиняла страдание*)! Заст`иглий і нерух`омий (*застывший и неподвижный*), в`итягнув ш`ию і з р`адісним напр`уженням лов`ив д`ивну мел`одію п`існі (*вытянул шею и с радостным напряжением ловил чудесную мелодию песни*). Так люд`и не гр`али (*так люди не играют*), він прин`аймні нік`оли не чув (*он,*

во всяком случае, /такого/ никогда не слышал). Ал`е хто грав (но хто /же/ играл)? Навкруг`и була п`устка, сам`отній ліс і не в`идно бул`о жив`ої душ`і (вокруг была пустота, одинокий лес и не видно было живой души). Ів`ан озирн`увся наз`ад, на ск`елі (Иван оглянулся назад на скалы), — і скамен`ів (и окаменел). На к`амені, в`ерхи, сид`ів "той", щ`езник (на камне, верхом, сидел "тот", леший; "щ`езник" — леший), скрив`ив г`остру бор`ідку (скривил острую бородку), нагн`ув р`іжки і, запл`ющивши `очі, дув у флo`яру (наклонил рожки и, прикрыв глаза, дул в флейру; "флo`яра" — басовая дудка метровой толщины). "Нем`а мо`їх кіз (нет моих коз)... Нем`а мо`їх кіз..." — розлив`алась ж`алем флo`яра ("разливалась" жалобно флейры). Та ось р`іжки піднял`ись вг`ору (но вот рожки поднялись вверх), щ`оки над`улись і розпл`ющились `очі (щ`ёки надулись и раскрылись глаза). "Є мо`ї к`ози... Є мо`ї к`ози..." — заскак`али р`адісно зг`уки (поскакали радостно звуки), і Ів`ан з ж`ахом поб`ачив (и Иван с ужасом увидел), як, в`иткнувшись з-за галуз`ок (как пробившись сквозь ветки), затрясл`и голов`ами бород`аті ц`апи (затрясли головами бородатые козлы).

Тут Іван сів одпочити.

Ніжно дзвеніла над ним хвоя смерек, змішавшись з шумом ріки, сонце наляло золотом глибоку долину, зазеленило трави, десь курився синій димок од ватри, з-за Ігриця оксамитовим гулом котився грім.

Іван сидів і слухав, забувши зовсім, що має доглядати корови.

І ось раптом в сій дзвінкій тиші почув він тиху музику, яка так довго і невловимо вилась круг його вуха, що навіть справляла муку! Застиглий і нерухомий, витягнув шию і з радісним напруженням ловив дивну мелодію пісні. Так люди не грали, він принаймні ніколи не чув. Але хто грав? Навкруги була пустка, самотній ліс і не видно було живої души. Іван озирнувся назад, на скелі, — і скаменів. На камені, верхи, сидів "той", щезник, скривив гостру борідку, нагнув ріжки і, заплющивши очі, дув у флейру. "Нема моїх кіз... Нема моїх кіз..." —

розливалась жалем флюяра. Та ось ріжки піднялись вгору, щоки надулись і розплющились очі. "Є мої кози... Є мої кози..." — заскакали радісно згуки, і Іван з жахом побачив, як, виткнувшись з-за галузок, затрясли головами бородаті цапи.

Він хотів тікати — й не міг (*он хотел бежать — и не мог*). Сидів прикутий на місці і німо кричав од холодного жаху (*сидел прикованный к месту и немо кричал от холодного ужаса*), а коли врешті видобув голос (*а когда наконец обрёл= "добыл" голос*), щезник звинувся і пропав раптом у скелі (*леший взвился и пропал вдруг в скале*), а цапи обернулись в коріння дерев, повалених вітром (*а козлы превратились в корни деревьев, поваленных ветром*).

Іван гнав тепер вниз (*Иван гнал теперь вниз*), без тям, наосліп (*без сознания, вслепую*), рвав зрадливі обійми ожин (*рвал предательские объятия ежевики*), ламав сухі гіллячки (*ломал сухие ветки*), котився по слизьких мхах і з жахом чув (*катился по скользким мхам и с ужасом слышал*), що за ним щось женеться (*что за ним что-то бежит*). Нарешті впав (*наконец упал*). Скільки лежав, не пам'ятає (*сколько лежал, не помнит*).

Він хотів тікати — й не міг. Сидів прикутий на місці і німо кричав од холодного жаху, а коли врешті видобув голос, щезник звинувся і пропав раптом у скелі, а цапи обернулись в коріння дерев, повалених вітром.

Іван гнав тепер вниз, без тям, наосліп, рвав зрадливі обійми ожин, ламав сухі гіллячки, котився по слизьких мхах і з жахом чув, що за ним щось женеться. Нарешті впав. Скільки лежав, не пам'ятає.

Прийшовши до себе і вздрівши знайомі місця (*придя в себя и узрев знакомые места*), він заспокійвся трохи (*он успокоился немного*). Здивований, наслухав якійсь час (*удивлённый, прислушивался какое-то*

время). Пісня, здавалось, бриніла вже в ньому (*песня, казалось, звенела = звучала уже в нём*). Він вийняв денцівку (*он вынул свирель*). Зразу йому не йшло, мелодія не давалась (*сначала у него не шло = не получалось, мелодия не давалась*). Починав грати спочатку, напружував пам'ять (*начинал играть сначала, напрягал память*), ловив якись згуки (*ловил какие-то звуки*), і коли врешті знайшов, що віддавна шукав (*и когда наконец нашел, что давно искал*), що не давало йому спокою (*что не давало ему покоя*), і лісом поплила чудна, невідома ще пісня (*и по лесу поплыла удивительная, не известная ещё песня*), радість вступила у його серце (*радость вошла в его сердце*), заліляла сонцем гори, ліс і траву (*залила солнцем горы, лес и траву*), заклокотала в потоках (*заклокотала в потоках = речках*), підняла ноги в Івана (*подняла ноги у Ивана*), і він, пожбурнувши денцівку в траву та взявшись у боки (*и он, швырнув свирель в траву и взявшись за бока*), закрутився в танці (*закружился в танце*). Перебирав ногами, ставав легко на пальці (*перебирал ногами, вставал легко на пальцы*), бив босими п'ятами в землю (*бил босыми пятками в землю*), щібав голубці (*исполнял голубцы; "голубцы" — танец с мелкими движениями ногами*), крутився і присідав (*крутился и приседал*). "Є мої кози... Є мої кози (*есть мои козы*)..." — щось співало у ньому (*что-то пело в нём*). На сонячній плямі полянки (*на солнечном пятне полянки*), що закралась в похмуро царство смерек (*что закралось в хмурое царство смерек*), скавав біленький хлопчик, немов метелик пурхав зі стебла на стебліну (*скакал беленький паренёк, будто бабочка порхал со стебля на стебель*), а обидві корови — жовтаня і голубаня (*а обе коровы — желтушка и голубушка*), просунувши голови меж і галузки (*просунув головы меж веток*), привітно дивились на нього (*приветливо смотрели на него*), жу́ючи жу́йку, та зрідка дзвонили йому до танцю (*жуя жвачку, да изредка звонили ему для танца*).

Прийшовши до себе і вздрівши знайомі місця, він заспокоївся трохи. Здивований, наслухав якийсь час. Пісня, здавалось, бриніла вже в ньому.

Він вийняв денцівку. Зразу йому не йшло, мелодія не давалась. Починав грати спочатку, напружував пам'ять, ловив якісь згуки, і коли врешті знайшов, що віддавна шукав, що не давало йому спокою, і лісом поплила чудна, не відома ще пісня, радість вступила у його серце, залляла сонцем гори, ліс і траву, заклекотіла в потоках, підняла ноги в Івана, і він, пожбурнувши денцівку в траву та взявшись у боки, закрутився в танці. Перебирав ногами, ставав легко на пальці, бив босими п'ятами в землю, щібав голубці, крутився і присідав. "Є мої кози... Є мої кози..." — щось співало у ньому. На сонячній плямі полянки, що закралась в похмуре царство смерек, скакав біленький хлопчик, немов метелик пурхав зі стебла на стеблину, а обидві корови — жовтаня і голубаня, просунувши голови межі галузки, привітно дивились на нього, жуючи жуйку, та зрідка дзвонили йому до танцю.

Так знайшов він у лісі те, чого шукав (*так нашёл он в лесу то, что искал*).

Вдома, в родині, Іван часто був свідком неспокою і горя (*дома, в семье, Иван часто был свидетелем беспокойства и горя*). За його пам'яті вже двічі коло їх хати трембітала трембіта (*на его памяти уже дважды возле их хаты звучала трембита; "трембита" — карпатский духовой инструмент, длинная труба с раструбом на конце*), оповіщаючи горам і долам про смерть (*сообщая горам и долинам о смерти*): раз, коли брата Олексу роздушило дерево в лісі (*раз, когда брата Алексея раздавило деревом в лесу*), а вдруге, коли бр'аччик Василь (*а, вторично, когда братик Василий*), ф'айний веселий л'егінь (*красивый, весёлый юноша*), загинув у бійці з ворожим родом (*погиб в драке с вражеским родом*), посічений топірцями (*порубленный топориками*). Се була стара ворожнеча між їхнім родом і родом Гутенюків (*то была старая вражда между их родом и родом Гутенюков*). Хоч всі в родині кипіли злістю й завзяттям на той диявольський рід (*хотя все в семье кипели злостью и яростью к этому*

дьявольському роду), але ніхт`о не міг докл`адно розказ`ати Ів`анові (*но никто не мог подробно рассказать Ивану*), зв`ідки пішл`а ворожн`еча (*откуда пошла вражда*). Він теж гор`ів баж`анням помст`итись і хап`авсь за т`атову б`артку (*он тоже горел желанием отомстить и хватался за отцову бартку = топорик*), важк`у ще для нь`ого (*тяжёлую ещё для него*), гот`овий к`инутись в бій (*готовый кинуться в бой*).

Так знайшов він у лісі те, чого шукав.

Вдома, в родині, Іван часто був свідком неспокою і горя. За його пам'яті вже двічі коло їх хати трембітала трембіта, оповіщаючи горам і долам про смерть: раз, коли брата Олексу роздушило дерево в лісі, а вдруге, коли браччік Василь, файний веселий легінь, загинув у бійці з ворожим родом, посічений топірцями. Се була стара ворожнеча між їхнім родом і родом Гутенюків. Хоч всі в родині кипіли злістю й завзяттям на той диявольський рід, але ніхто не міг докладно розказати Іванові, звідки пішла ворожнеча. Він теж горів бажанням помститись і хапавсь за татову бартку, важку ще для нього, готовий кинутись в бій.

То б`айка, що Іван був дев'ятн`адцятий в б`атька, а `Анничка двадц`ята (*это неправда, басня, что Иван был девятнадцатым у отца, а Аннушка двадцатой*). Їхня род`ина бул`а невел`ика (*их семья была небольшой*): стар`ині дв`оє та п`ятеро діт`ей (*стариков двое и пятеро детей*). Р`ешта п'ятн`адцять споч`ило на цв`интарі б`іля ц`ерковці (*остальные пятнадцать упокоились на кладбище около церкви*).

Всі вон`и бул`и богом`ільні (*все они были богомольными*), люб`или ход`ити до ц`еркви (*любили ходить в церковь*), і особл`иво на храм (*особенно на храм; храм — праздник в церкви, приуроченный ко дню её закладки*). Там м`ожна поб`ачитись бул`о з дал`еким р`одом (*там можно увидеться было с далёким родом*), що ос`івся по ок`олишніх с`елах (*что расселился по близлежащим селам*), та й трапл`ялась наг`ода одд`ячить

Гутенюк`ам за смерть Васил`еву та за ту кров *(да и подворачивалась возможность отблагодарить Гутенюков за смерть Василия да за ту кровь)*, що не раз ч`юрила з Палійчук`ів *(что не раз струилась из Палийчуков)*.

Витяг`алось найкр`аще луд`іння *(одежа)* *(надевался лучший наряд)*, нов`і крашен`иці *(новые крашеницы; “крашениця” — покрашенные в красный цвет штаны)*, п`исані кептар`і *(расписные кептары; “кепт`ар” — верхняя меховая безрукавка)*, ч`ереси і таб`івки, баг`ато наб`ивані цв`яхом *(чересы и табивки, богато = щедро набитые гвоздём; “ч`ерес” — двойной кожаный пояс; “таб`івка” — кожаная сумка с орнаментом, носимая через плечо)*, дрот`яні зап`аски *(проволочные запаски; “запаска” — верхняя юбка, в Карпатах в неё вшивают металлическую нить; “дрит” — проволока)*, черл`ені хустк`и ш`овкові і н`авіть п`ишна та білосн`іжна г`угля *(тёмно-красные платки и даже пышная и белоснежная гугля; г`угля — верхняя одежда из белого сукна)*, яку м`ати обер`ежно н`есла на ціпк`у ч`ерез плеч`е *(которую мать бережно несла на палочке = клюке через плечо)*. Іван теж діст`ав нов`у крес`аню і д`овгу дзь`обню *(Иван тоже надел = получил новую шляпу и длинную сумку; “дзь`обня” — шерстяная сумка)*, що б`ила йог`о по ног`ах *(которая была его по ногам)*.

Сідл`ались к`оні *(седлались кони)*, і суточк`ами зел`еним в`ерхом іш`ов п`ишний пох`ід *(и по тропинкам зелёным верхом шла пышная процессия; “суточк`и” — огороженная лесная тропинка)* та закос`ичував плай г`ейби черв`оним м`аком *(и украшал тропинку будто алыми маками; “плай” — горная тропинка)*.

То байка, що Іван був дев'ятнадцятий в батька, а Анничка двадцята. Їхня родина була невелика: старині двоє та п'ятеро дітей. Решта п'ятнадцять спочило на цвинтарі біля церковці.

Всі вони були богомільні, любили ходити до церкви, і особливо на храм. Там можна побачитись було з далеким родом, що осівся по

околишніх селах, та й траплялась нагода одячити Гутенюкам за смерть Василеву та за ту кров, що не раз чюрила з Палійчуків.

Витягалось найкраще лудіння (одежа), нові крашениці, писані кептарі, череси і табівки, багато набивані цвяхом, дротяні запаски, черлені хустки шовкові і навіть пишна та білосніжна гугля, яку мати обережно несла на ціпку через плече. Іван теж дістав нову кресаню і довгу дзьобню, що біла його по ногах.

Сідлались коні, і суточками зеленим верхом ішов пишний похід та закосичував плай гейби червоним маком.

По г`орах, д`олами й верх`ами (по горам, долинами и вершинами), тягл`ися св`яточно пр`ибрані л`юди (тянулись празднично одетые, украшенные люди). Зел`ена от`ава ц`аринок розцвіталася раптом (зелёная отава сенокосов расцветала внезапно; “отава” — трава, вырастающая после укуса), вздовж Черем`ошу плив різноб`арвний пот`ік (вдоль Черемоша плыл разноцветный поток), а десь вис`око, на ч`орному запин`алі смер`екових лісів (а где-то высоко, на чёрном покрывале смерековых лесов), ж`аром гор`ів під р`анішнім с`онцем черв`оний даш`ок гуц`ульського парас`оля (жаром горел под утренним солнцем красный купол гуцульского шатра). Незаб`аром Іван поб`ачив стр`ічу вор`ожих род`ів (вскоре Иван увидел встречу враждующих родов). Вон`и вже верт`али з хр`аму (они уже возвращались с храма), т`ато був тр`охи нап`итий (отец был слегка навеселе). Раптом на вуз`енькій дор`озі (вдруг на узенькой дороге), між ск`елею і Черем`ошем (между скалою и Черемошем), зроб`ився тиск (стало тесно). Воз`и, к`інні і п`іші, чолов`іки й жінк`и — спин`ились і зб`ились в к`упу (телеги, конные и пешие мужчины и женщины — остановились и сбились в кучу). В л`ютому гв`алті (в злом шуме), що зв`іявсь одр`азу, як в`ихор, невід`омо од ч`ого (что поднялся сразу, как вихрь, неизвестно отчего), заблищ`али зал`ізні б`артки та заскак`али п`еред с`амим обл`иччям (заблестели железные топорики и заскакали прямо перед лицом). Як

кр`емінь і кр`иця, ст`ялись род`и — Гутенюк`и з Палійчук`ами (*как кремь и кресало схватились = срубились роды — Гутенюки с Паличуками*), і п`ерше ніж Іван встиг розібр`ати, про що їм йд`ється (*и раньше чем успел Иван розобраться, в чём у них дело*), т`ато розмахн`ув б`артку і вд`арив пл`азом ком`усь по чол`і (*отец взмахнул топориком плашмя кому-то в лоб*), з як`ого бр`изнула кров, залл`яла лиц`е, сор`очку та п`ишний кепт`ар (*из которого брызнула кровь, залила лицо, рубашку и пышную шляпу*).

По горах, долами й верхами, тяглися святочно прибрані люди. Зелена отава царинок розцвіталася раптом, вздовж Черемошу плив різнобарвний потік, а десь високо, на чорному запиналі смерекових лісів, жаром горів під ранішнім сонцем червоний дашок гуцульського парасоля. Незабаром Іван побачив стрічу ворожих родів. Вони вже вертали з храму, тато був трохи напийтий. Раптом на вузькій дорозі, між скелею і Черемошем, зробився тиск. Вози, кінні і піші, чоловіки й жінки — спинились і збились в купу. В лютому гвалті, що зв'явсь одразу, як вихор, невідомо од чого, заблищали залізні бартки та заскакали перед самим обличчям. Як кремінь і криця, стялись роди — Гутенюки з Палійчуками, і перше ніж Іван встиг розібрати, про що їм йдеться, тато розмахнув бартку і вдарив плазом комусь по чолі, з якого бризнула кров, залляла лице, сорочку та пишний кептар.

Й`ойкнула ч`елядь (*ойкнули женщины*), к`инулась одтяг`ати (*бросились разнимать*). а вже люд`ина з лиц`ем черв`оним, як йог`о г`ачі (*а уже человек с лицом красным, как его штаны*), т`яла б`арткою в`орога в г`олову (*рубил топориком врага в голову*), і похитн`увся Ів`анів т`ато, як підт`ята смер`ека (*и пошатнулся Иванов отец, как подрубленная смерека*). Іван к`инувся в б`ійку (*Иван бросился в драку*). Не пам'ятав, що р`обить (*не соображал = не помнил, что делает*). Щось підн`яло йог`о (*что-то подняло его*). Але дор`ослі потолоч`или йом`у н`оги (*но взрослые побили = потоптали ему ноги*), і він не

міг протиснутись туди, де бились *(и он не мог протиснуться туда, где дрались)*. Все ще гарячий, роз'юшений злістю *(всё ещё горячий, расквашенный = возбуждённый злостью; “юшити” — литься /про кровь/)*, він наскочив з розгону на маленьке дівча *(он налетел с разгону на маленькую девочку)*, що тряслось з жаху біля самого воза *(что тряслась от ужаса возле самой телеги)*. Ага! Се, певно, Гутенюкова дівка *(это, наверное, Гутенюкова девка)*! І, не думавши довго, ударив її в лице *(и, не думая долго, ударил её в лицо)*. Вона скривилась, притулила руками до грудей сорочку і почала тікати *(она скривилась, прижала руками к груди рубашку и начала убежать)*. Іван зловив її коло ріки, шарпнув за пазуху і роздер *(Иван поймал её около реки, рванул за пазуху и разодрал)*. Звідти впали на землю нові кісники *(оттуда выпали на землю новые ленты)*, а дівчинка з криком кинулась їх захищати *(а девочка с криком кинулась их защищать)*. Але він вдер і кинув у воду *(но он вырвал и бросил в воду)*. Тоді дівчинка, зігнувшись вся *(тогда девочка, согнувшись вся)*, подивилась на нього спідлоба якимсь глибоким зором чорних матових очей і спокійно сказала *(посмотрела на него исподлобья каким-то глубоким взглядом чёрных матовых глаз и спокойно сказала)*:

— Нічого... В мене є другі... май ліпші *(ничего... У меня есть другие... ещё лучше)*.

Йойкнула челядь, кинулась одтягати. а вже людина з лицем червоним, як його гачі, тьяла барткою ворога в голову, і похитнувся Іванів тато, як підтята смерека. Іван кинувся в бійку. Не пам'ятав, що робить. Щось підняло його. Але дорослі потолочили йому ноги, і він не міг протиснутись туди, де бились. Все ще гарячий, роз'юшений злістю, він наскочив з розгону на маленьке дівча, що тряслось з жаху біля самого воза. Ага! Се, певно, Гутенюкова дівка! І, не думавши довго, ударив її в лице. Вона скривилась, притулила руками до грудей сорочку і почала тікати. Іван зловив її коло ріки, шарпнув за пазуху і роздер. Звідти впали

на землю нові кісники, а дівчинка з криком кинулась їх захищати. Але він видер і кинув у воду. Тоді дівчинка, зігнута вся, подивилась на нього спідлоба якимсь глибоким зором чорних матових очей і спокійно сказала:

— Нічьо... В мене є другі... май ліпші.

Вон`а н`аче йог`о потіш`ала *(она вроде как его утешала)*.

Здив`ований л`агідним т`оном, хл`опець мовч`ав *(удивлённый ласковым тоном, паренёк молчал)*.

— Мен`і н`еня куп`ила нов`у зап`аску... і постол`и... і мереж`ані капчур`і... і... *(мне мама купила новую запарку... и постолы... и кружевные носки... и...; “зап`аска” — верхняя юбка; “постолы” — обувь из целого куска кожи без подошвы; “капчур`і” — вязанные шерстяные носки)*

Він все ще не знав, що сказ`ати *(он всё ещё не знал, что сказать)*.

— Я си об`ую ф`айно та й б`уду д`івка *(я обуюсь красиво да и буду девушка)*...

Тод`і йом`у з`аздрісне ст`ало *(тогда ему завидно стало)*.

— А я вже вм`ю гр`ати в денц`івку *(а я уже умею играть на свирели)*.

— Наш Ф`едір зроб`ив си так`у ф`айну фло`яру... та й як зайгр`ає... *(наш Фёдор сделал себе такую красивую флюяру = длинную дудку... та и как заиграет...)*

Іван над`увся *(Иван надулся)*.

— Я вже щ`езника б`ачив *(я уже лешего видел; “щезник” — леший)*.

Вона неймов`ірно подив`илась на нь`ого *(она недоверчиво посмотрела на него)*.

— А н`ашо ж ти б`еш си *(а зачем же ж ты дерёшься?)*

Вона наче його потішала.

Здивований лагідним тоном, хлопець мовчав.

— Мені неня купила нову запуску... і постоли... і мережані капчурі...
і...

Він все ще не знав, що сказати.

— Я си обую файно та й буду дівка...

Тоді йому заздрісне стало.

— А я вже вмію грати в денцівку.

— Наш Федір зробив си таку файну флюяру... та й як зайграє...

Іван надувся.

— Я вже щезника бачив.

Вона неймовірно подивилась на нього.

— А нашо ж ти б'єш си?

— А ти н`ашо к`оло в`оза сто`яла *(а ты зачем у телеги стояла)?*

Вон`а под`умала тр`охи *(она подумала немного)*, не зн`аючи, що одповіст`и *(не зная, что ответить)*, і поч`ала шук`ать щось за п`азухою *(и начала искать что-то за пазухою)*.

В`итягла вр`ешті д`овгий цук`ерок *(вытащила наконец длинную конфету)*.

— Ад`и *(а вот = смотри)!*

Полов`ину вкус`ила *(половину откусила)*, а др`угу пов`ажним, п`овним дов`ір'я р`ухом подал`а йом`у *(а вторую торжественным, полным доверия движением протянула ему)*.

— На!

Він заваг`ався, ал`е уз`яв *(он заколебался, но взял)*.

— А ти нашо коло воза стояла?

Вона подумала трохи, не знаючи, що одповісти, і почала шукать щось за пазухою.

Витягла врешті довгий цукерок.

— Ади!

Половину вкусила, а другу поважним, повним довір'я рухом подала йому.

— На!

Він завагався, але узяв.

Полностью книгу можно купить на сайте www.franklang.ru в соответствующем языковом разделе (украинский язык), в подразделе «Тексты на украинском языке, адаптированные по методу чтения Ильи Франка»